

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI FARKINDALIK DÜZEYİ*

Prof. Dr. Raif PARLAKKAYA**
Yrd. Doç. Dr. Halil AKMEŞE***
M.Sc. Kadriye AKMEŞE****

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
2016; 18 (Özel Sayı-1); 881-896

881

ÖZ

İşletmeler, sosyal hayat içinde toplumla bir bütün olarak yaşıyor olmanın etkisi ile birer vatandaş gibi sorumluluklar edinmekte ve bu sorumlulukları yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerindeki artışla birlikte işletmeler, vergi avantajı sağlama, belirli hedef kitlelerin değerlendirmelerini etkileme ve daha birçok farklı sebeple bu faaliyetlerini duyurma ihtiyacı hissetmektedirler. Bu durum, kurumsal sosyal sorumluluk raporlama uygulamalarını ortaya çıkarmıştır. Bu raporlar, bir yandan topluma ve paydaşlara tutarlı ve resmi bilgiler sunarken bir yandan da küresel etkileşim içinde olan yatırımcılar, kreditorler ve diğer paydaşlar için güvenilir bilgi kaynakları olmaktadır. Bu çalışmada ülkemizde de yaygınlaşmaya başlayan kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları ve kurumsal sosyal sorumluluk raporlarının gelişimi incelenerek, Türk bankacılık sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasının farkındalığı üzerine bir alan araştırması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Raporlama, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması

JEL Sınıflandırması: M14, M41, M49

* Makale gönderim tarihi: 15.11.2015; kabul tarihi:15.12.2015

Bu çalışma, 23-25 Ekim 2015 tarihlerinde MODAV tarafından Ankara'da düzenlenen 12. Uluslararası Muhasebe Konferansı'nda bildiri olarak sunulmuş ve alınan eleştiriler dikkate alınarak yeniden hazırlanmıştır.

** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Konya/Türkiye, rpkaya42@hotmail.com

*** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Konya/Türkiye, halilakmese@gmail.com

**** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya/Türkiye, alevakmese@gmail.com

AWARENESS DEGREE OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY REPORTING IN TURKISH BANKING INDUSTRY

ABSTRACT

Corporations are undertaking responsibilities as if they were citizens and trying to fulfill the requirements of these responsibilities as a result of being an integral part of the society both for themselves and for the sake of society. Upon the rise of Corporate Social Responsibility issues businesses are highly interested in announcing their social responsibility related decisions and applications in order to gain tax advantages, affect the perception of a particular audience or to attain such purposes. All these aims and efforts result in a set of individual or integrated corporate social responsibility reports. These reports are offering reliable information for the society and stakeholders while they are being used as reliable information sources for the firms that are acting as players of a global competition. Major aim of this study is to probe the corporate social responsibility reporting applications of Turkish banking industry by means of a field research while shedding light to the recent developments regarding to the corporate social responsibility reporting issues and its components.

Keywords: Reporting, Corporate Social Responsibility, Corporate Social Responsibility Reporting

JEL Classification: M14, M41, M49

1. GİRİŞ

Günümüzde, işletmelerde sosyal sorumluluk faaliyetleri gittikçe önem kazanmakta ve sürdürülebilirliğin önemli unsurlarından biri haline gelmektedir. Artan rekabet koşulları ve küreselleşmenin etkisi ile işletmeler bu kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini kuruluşları ile ilgili müşterilere, yatırımcılara, rakiplerine, ilgili kamu ve sivil toplum kuruluşlarına ve diğer tüm paydaşlara ilan etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu bildirim ise yıllık ya da dönemlik raporlarında ya da ayrı bir raporlama düzeninde hazırlayarak yayınlamaktadırlar. Bu şekilde, yapmış oldukları kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin doğruluğunu, tüm paydaşlarına ve bir bütün olarak topluma kanıtlama ve işletmelerinin güvenilirliğini pekiştirme imkânı bulmaktadırlar.

Ülkemizde işletmelerin hazırlamış oldukları kurumsal sosyal sorumluluk raporları yıllık ya da dönemlik bazda olabilmekle birlikte 2000'li yılların başlarına kadar hazırladıkları finansal raporlara ek

niteliği taşımaktaydı. Ancak son yıllarda uluslararası çerçevede yapılan kurumsal sosyal sorumluluk raporlamalarına yönelik çalışmalar doğrultusunda küresel geçerliliğe sahip raporlama standart ve taslakları oluşturulmuştur. Ülkemizde de işletmeler, tüm paydaşlarına ve özellikle bilinçli müşterilere daha doğru bilgi verebilmek, rekabet koşullarına ayak uydurabilmek için bu raporlama standart ve taslaklarını temel alarak yıllık finansal raporlarının yanı sıra finansal olmayan verileri de içeren sürdürülebilirlik raporları hazırlamaya ve bu raporlarına küresel standartlara uyumlu kurumsal sosyal sorumluluk faaliyet raporlarını da ilave etmeye başlamışlardır.

Bu çalışmada Türk bankacılık sektöründe hazırlanan kurumsal sosyal sorumluluk raporları üzerinde durularak sektörel bazda kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasının farkındalığı incelenmiştir.

2. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK KAVRAMI VE TÜRKİYE'DEKİ TARİHİ GELİŞİMİ

Sorumluluk kavramı kelime anlamı ile ele alındığında kişinin yaptığı eylemlerin sonuçlarını üstlenebilmesi, sorum olarak ifade edilebilir. Sosyal sorumluluk ise kişinin sosyal hayat içerisinde kendisine ve çevresine karşı olan sorumluluklarını ifade etmektedir. Bu sorumluluklar toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Ancak genel olarak yazılı ve yazılı olmayan sorumluluklar şeklinde bir ayrıma tabi tutulabilir. Yasalar çerçevesinde belirlenen ve sınırlandırılan bir takım sorumluluklar yazılı sorumluluklar olarak ifade edilirken, ahlaki, etik, gönüllü sorumluluklar gibi sınırları yazılı kurallarla belirli olmayan ancak toplumdan topluma farklı şekillerde de olsa kullanılarak sosyal hayatın temelini oluşturan sorumluluklar yazılı olmayan sorumluluklar olarak tanımlanabilir.

En basit hali ile kurumsal sosyal sorumluluk, genel sosyal sorumluluk şemsiyesi altında işletmelerin sosyal sorumluluklarını ifade etmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk, herhangi bir işletmenin, toplu yaşamda faaliyetlerinden dolayı çevresinde yarattığı olumlu veya olumsuz etkileri bilinçli bir şekilde değerlendirip, olumsuz etkilere karşı önlem alması olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin üretimden tüketime kadar olan bütün aşamalarda faaliyetleri esnasında topluma zararlı faaliyetler açısından işletmeyi sınırlayan, toplumun refahına katkıda bulunmayı zorlayan ve

bunu öngören politikalar, prosedürler ve eylemleri benimsemesi olarak ifade edilebilir (Koyuncu 2010, 6).

Kurumsal sosyal sorumluluk veya toplumdaki aldığının bir kısmını topluma geri verme anlayışı, günümüzde yükselen bir değer olarak kabul edilmektedir. İnsanlık, açlık ve yoksullukla mücadele, barış, çevre, eğitim gibi yüce amaçlara dayanan bu akımı engellemek mümkün değildir ve akımın dışında kalanlar da ya doğrudan tüketici ya da sivil toplum örgütleri veya devlet organları tarafından sosyal ilişkilerle cezalandırılmakta, hatta sistemin bütünü tarafından dışlanmaktadır (Tıngır 2006, 12-13).

Türkiye'deki kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının geçmişi Osmanlı İmparatorluğu'na uzanır. Osmanlı İmparatorluğu'nda vakıf kavramı eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi kamu hizmetlerinin temel kurumsal mekanizmasını oluşturmaktaydı. Bu bağlamda, toplumun şirketlerden beklentisi de tarihsel vakıf felsefesi etrafında şekillenmekte ve sosyal sorumluluk, şirketlerin bağışları ve hayırseverlik faaliyetleri ile eşdeğer algılanmaktadır (www.unglobalcompact.org).

Türkiye'de kurumların sosyal sorumluluk uygulamalarına 2000'li yıllardan sonra etkin ve yaygın bir biçimde yer verdiklerini görmekteyiz. Bu gecikmenin öncelikli nedeni olarak ekonomik istikrarsızlık gösterilebilir. Bir kaç yıl ara ile yaşanan ekonomik krizler ve yüksek enflasyon oranları kurumları temel sorumlulukları olan ekonomik sorumlulukları üzerinde yoğunlaşmalarına neden olmuştur. 2000'li yıllardan sonra enflasyon oranının düşmesi, kişi başına düşen milli gelirdeki artış gibi ekonomideki olumlu gelişmeler kurumların kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarına yönelmelerini teşvik etmiş ve hatta bazı iş kollarında bunu bir yükümlülük haline getirmeye başlamıştır. Türkiye'deki kurumsal sosyal sorumluluk anlayışı ile ilgili bir başka kritik gelişmeden de söz etmek mümkündür. 17 Ağustos 1999 yılında meydana gelen büyük deprem sonrasında özellikle kurumsal yardımların yapıldığı ve bu kurumların toplumun takdirini topladığı gözlenmiştir. Bu tarihten sonra kurumlar bu tür yardımları daha stratejik biçimde ele almaya başlamışlardır. Kurumsal sosyal sorumluluk bilincinin oluşmasının bir sonucu olarak 2005 yılında Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği kurulmuştur. Bu dernek 2008 yılında Avrupa Kurumsal Sosyal Sorumluluk Birliği (CSR-Europe) üyeliğine kabul edilmiş ve Türkiye'deki kurumsal

sosyal sorumluluk gelişimine dair ilk raporunu 2008 yılında yayınlamıştır (Öztürk 2013, 10).

3. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin günden güne önem kazanması ile birlikte bu faaliyetlerin raporlanması durumu ortaya çıkmıştır. Sosyal sorumluluk faaliyeti yapan işletmeler bu faaliyetlerini ilgili tüm çevrelere duyurabilmek için raporlama yoluna gitmeye başlamışlardır. Bu sayede müşteri ve paydaşlar işletme ile ilgili kararlarını daha doğru ve güvenilir bilgiler doğrultusunda verebilmektedirler.

Kurumsal sosyal sorumluluk raporları, yıllık faaliyet raporlarında ya da ayrı raporlarda işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetlerinin boyutlarının gösterildiği, işletme içi ve işletme dışı menfaat sahiplerine finansal ve finansal olmayan bilgileri sunan raporlardır (Başar ve Başar 2006, 214). Bu raporlama şekli, kamu bilgilendirme modeli olarak tanımlanabilir. Literatürde sosyal sorumluluk raporlaması büyük ölçüde ekonomik, sosyal ve çevresel alanlar içerisinde oluşmaktadır (Yüksel 2009, 35).

3.1. Dünyadaki ve Türkiye'deki Tarihi Gelişimi

Tuğçe Boran'ın aktarımı ile Alice ve John Tepper Marlin tarafından kaleme alınan "Sosyal Raporlamanın Kısa Tarihi" başlıklı yazıda, kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili ilk raporlama örneklerine 1970'li yılların başlarında rastlandığı belirtilmektedir. Bugünkü raporlama türünden oldukça uzak olan bu raporlarda sosyal sorumlulukla ilgili ilk veriler, genellikle yıllık faaliyet raporlarının içinde, kurumsal reklamların yansması ile birlikte yer almakta ve bunlar kurumsal performans ile ilişkilendirilmemektedir. Yazarlar, söz konusu yazıda o yıllarda örnek verilebilecek tek raporlamaya Abt&Associates şirketinde rastlandığını ve bu çalışmada finansal raporlama içinde ekolojik çevre ile ilgili duyarlılığın yansıtıldığını kaydetmektedirler (Boran 2012).

1970'lerde bir dizi ülke çevresel ve sosyal raporlamayı desteklemiştir. Fransa bu konuda öncü olmuş ve 1977 yılında çıkarılan "Bilan Social Kanunu" 300'den fazla çalışanı olan şirketlerin çalışma ve istihdam göstergelerini içeren çalışan raporu oluşturmasını zorunlu kılmıştır. Daha da önemlisi, rapor sürecinin özellikle işçi temsilcileri ile bir diyalog gerektirecek şekilde belirlenmiş olmasıdır. İşletmeler

tarafından yıllık olarak hazırlanan bu raporlar, işçi temsilcileri ve yöneticilerden oluşan bir komitede tartışılmakta ve onaylanmaktadır. 1980'lerde birçok şirket kalite sistemleri ve sonrasında çevresel yönetim sistemlerinin bir gereklilik olduğunu düşünmüştür. 1980'lerin sonlarında Birleşik Devletlerde zehirli atıklarla ilgili 1987 "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu", daha sonra 1990 "Kirliliği Önleme Kanunu" olarak genişletilmiş, buna cevap olarak halk baskısıyla raporlama gelişmeye başlamıştır. 1990'ların sonunda kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili raporlamalar çevresel raporlar tarafından etki altına alınmıştır. 2000' li yıllarda ise kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması hızlanarak artış göstermiş ve dünyanın her yerine yayılarak uygulanmaya başlanmıştır (Yıldız 2012, 96).

Türkiye'de kurumsal sosyal sorumluluk raporlarının yayınlanmaya başlaması ise sosyal sorumluluk faaliyetlerinin artması ve bunların raporlama gereksinimlerinin ortaya çıkması ile 2000'li yıllardan sonra ortaya çıkmıştır. Bu gelişmede Türkiye ekonomisinin durumu, küreselleşmenin etkilerinin hissedilme oranındaki artış ve rekabete ayak uydurma çabaları etkili olmuştur.

3.2. Kurumsal Sosyal Sorumlulukta Üç Boyutlu Raporlama (Triple Bottom Line Reporting)

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin raporlanmasını üç ana çerçeve altında ele alan üç boyutlu raporlama, kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasının temelini teşkil etmektedir.

Menfaat sahiplerinin şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk alanında neler yaptıklarını bilme isteklerinin artması ve şirketlerin de kurumsal sosyal sorumluluk alanında yaptıkları faaliyetleri açıklamak suretiyle toplumla iyi iletişim kurmak ve bunun yararlarını elde etmek istemesi sonucunda, finansal performansın raporlanması yanında sosyal ve çevresel performansların da raporlanmasına başlanmıştır. Yabancı literatürde “Triple Bottom Line Reporting” ya da “Sustainability Reporting” olarak adlandırılan bu raporlama çeşidi “Üçlü Raporlama” ya da “Sürdürülebilirlik Raporlaması” şeklinde ifade edilmektedir. “Üçlü Raporlama”da bir şirketin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetlerinin ve bu faaliyetlerin şirket performansı üzerindeki etkilerinin toplu olarak raporlanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede üçlü raporlama, şirket performansını üç açıdan değerlendirmektedir. Bunlar “ekonomik performans”, “sosyal performans” ve “çevresel sorumluluk performansı”dır (Özgüç 2007, 4).

Tablo 1. Üç Boyutlu Raporlama (Triple Bottom Line Reporting)

Tipik Ölçümler	EKONOMİK BOYUT	ÇEVRESEL BOYUT	SOSYAL BOYUT
	Satışlar, Kazançlar	Hava Kalitesi	Çalışma Pratikleri
	Ödenen Vergiler	Su Kalitesi	Toplum Etkileri
	Parasal Akışlar	Enerji Kullanımı	İnsan Hakları
	Yaratılan İşler	Üretilen Atık	Ürün Sorumluluğu
	TOPLAM	TOPLAM	TOPLAM

Kaynak: Yıldız 2012, 104.

4. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK FAALİYETLERİ VE RAPORLAMASI İLE İLGİLİ STANDARTLAR

Küresel anlamda kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin raporlanmaya başlanması ve günden güne artış göstermesi ile birlikte bu raporları genel geçerliliğe sahip standartlar ile kalıplaştırmak zorunluluk haline almaya başlamıştır. Birçok ülkede çok sayıda işletme bu raporlamayı yapmaya başlamıştır. Ancak her işletme kendi ülkesinin sorumluluk kavramı doğrultusunda bir içerik ile sosyal sorumluluk raporlarını sunmaktadır. Bu da küresel bazdaki müşteri ve paydaşlarla iletişimde sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Her ülkenin ya da işletmenin kendi standartlarının, raporlama şablonlarının olması, raporların ifadesinde ve anlaşılmasında karışıklıklara neden olmaktadır. Bu nedenle küresel geçerliliğe sahip raporlama standartlarının olması

zorunluluk haline gelmiştir. Ayrıca küresel standartların olması ve bunların denetlenmesi bu raporların güvenilirliğini de arttırmaktadır.

Aşağıda kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması ile ilgili standartlar üzerinde durulmaktadır.

4.1. ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi

ISO 14000 serisi standartları, özünde, doğal kaynak kullanımının azaltılması, toprağa, suya, havaya verilen zararların minimum düzeye indirilmesini amaçlayan standartlar bütünüdür. Bunu da çevre performansının izlenmesi ve sürekli iyileştirilmesi temeline dayandırmakta ve çevre faktörlerine ilişkin olarak ilgili mevzuat ve kanunlar tarafından tanımlanmış koşullara uymayı şart koşturmaktadır. ISO 14000 serisi içinde belgelendirilmesi yapılan standart ISO 14001 Standardı'dır ve yürürlükte olan standardın tam adı ISO 14001:2004 Çevre Yönetim Sistemleri-Şartlar ve Kullanım Kılavuzu'dur. ISO 14001 ürünün hammadeden başlayarak müşteriye sunulmasına kadar olan süreçte çevresel faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin gerekli önlemler ile kontrol altına alınarak çevreye verilen zararın en aza indirilmesi için kılavuzluk yapan bir standarttır. ISO 14001, işletmelerin çevreye verdikleri veya verebilecekleri zararların sistematik bir şekilde azaltılması, mümkün olduğu durumlarda ortadan kaldırılması için geliştirilen bir yönetim sistemidir (www.belgelendirme.ctr.com.tr).

4.2. SA 8000 Standartları

Merkezi Newyork' ta bulunan SAI, (Social Accountibility International) Uluslararası Sosyal Sorumluluk Örgütü, çalışma ortamlarının ve şartlarının iyileştirilmesi ve bunlar ile ilgili olarak gönüllülük esasına bağlı dış taraflarca denetlenebilir bir standart geliştirme, uygulama ve gözetme amacıyla kurulmuş, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ilk olarak bu kurum tarafından 1997 yılı Ekim ayında, çalışanların temel haklarını garanti altına almayı amaçlayarak yayınlanmıştır (Tütüncü 2008, 176).

Bu standart işletmenin dış çevresinden ziyade öncelikle iç çevresine karşı olan sorumluluklarını ele almakta ve bunların denetimini sağlamaktadır. Bu standardın kapsamı ise çocuk işgören, zorla çalıştırılan işgören, sendika kurma ve toplu pazarlık hakkı, çalışma

saatleri, maaş ve ücretler, sağlık ve güvenlik, ayrımcılık ve disiplin uygulamaları maddelerinden oluşmaktadır.

4.3. AA 1000 (AccountAbility 1000)

AccountAbility, sürdürülebilir kalkınmada yükümlülük anlayışını geliştirebilmek amacıyla, 1999 yılında, AA1000 standart sitemini uygulamaya geçirmiştir. Kuruluş, toplumsal denetim ve raporlama uygulamalarının profesyonelleşmesini sağlayarak, şirketler ve toplum arasındaki güven eksikliğini gidermeyi hedeflemektedir. Bu amaçla, AA1000, toplumsal ve etik muhasebe, denetim ve raporlamanın belli bir standart çerçevesinde kalitesini artırmayı ve böylelikle, işletmelerin sürdürülebilir kalkınma konusunda ilerlemelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çerçeve içinde bir garanti ve derecelendirme sistemi de geliştirilmiştir. Öte yandan paydaşlarla ilişkilerin belli bir kalitede sürdürülebilmesi için bu konuda da bir standart oluşturulmuştur. AA 1000 Uluslararası geçerliliği, olumlu sonuçları ispatlanmış tek uygulamadır. Amacı, işletme faaliyetlerini paydaş beklentilerine göre şekillendirmek, karar alma ve uygulama süreçlerinde işletme olanakları ve hedefleri doğrultusunda paydaş katılımını sağlamaktır (Yüksel 2009, 25).

4.4. Küresel Raporlama Girişimi (GRI - Global Reporting Initiative)

Şeffaf raporlama, sürdürülebilir bir yönetimin anahtar özelliğidir. Raporlama, sadece yapılan işin, şirketin kendilerine etkisini ölçmek için değil, aynı zamanda iş ile ilgili dışarının eleştiri ve geribildirimlerini sağlamak için de gereklidir. Ayrıca kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının raporlar ile gösterimi, paydaşlar ve ortaklar ile iletişim üzerinde de fayda sağlar. Avrupa hukuku kurumsal sosyal sorumluluk raporları ile ilgili 'şirketlerin, zorunlu oldukları ölçüde, gelişmelerini, performans ya da pozisyonlarını anlamak için belirli iş göstergeleri olan finansal ve uygun zamanında düzenlenmiş finansal olmayan verilerini içeren analizler, çalışan meseleleri ve çevre ile ilgili bilgileri içermelerini' gerekli kılmıştır. Zorunlu oldukları ölçüde ve uygun gördükleri zamanda düzenleme seçenekleri ile sürdürülebilirlik raporları gönüllülük çerçevesinde kalmıştı. Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative, GRI) , sürdürülebilirlik raporlamalarını tüm organizasyonlar tarafından rutin ve finansal raporlamalar ile karşılaştırılabilir olarak düzenlenmesini sağlamak

amacıyla 2002 yılından bu yana serbest bir sürdürülebilirlik raporlama çerçevesi sunmaktadır (Bausch 2012, 62).

GRI, Üç Boyutlu Raporlama'nın en tipik örneklerinden birini oluşturmaktadır. Ayrıca şeffaflık ve hesap verilebilirlik standartları için en iyi çerçeveyi sunmaktadır. GRI, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environmental Programme (UNEP)) ve Çevreye Duyarlı Ekonomiler Koalisyonu (Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES)) tarafından 1997 yılında kurulmuş ve çoklu paydaş katılımı ile geliştirilmiştir. GRI'nın amacı, bir şirketin ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerini kapsayan kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları ile ilgili evrensel uygulanabilir kurallar geliştirmektir. (Trang 2011, 16)

4.5. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC)

2000 yılında başlatılan UNGC, küreselleşmenin artan hızına paralel olarak, sürdürülebilirlik ve kurumsal sorumluluk anlayışları çerçevesinde politika üretmek ve uygulamaya geçirmek üzere oluşturulan en kapsamlı platformdur. Bu platform, iş dünyası için ortak bir kalkınma kültürü oluşturmak amacıyla evrensel ilkeler öneren, yenilikçi bir kurumsal sorumluluk yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir. Yalnızca Birleşmiş Milletler organlarını ve sivil toplumu değil, tüm özel sektör işletmelerini ve kamu kuruluşlarını da kapsayan sözleşme, insan hakları, çalışma standartları, çevre ve yolsuzlukla mücadele konularında küresel çapta kabul görmüş on ilkeyi temel almaktadır. Bu ilkeler doğrultusunda ortak hedefler belirlenmekte ve bu hedefleri benimseyen bütün kuruluşların, hem strateji oluşturma, hem de uygulama aşamasında şeffaflığa dayanan gönüllü katılımı aranmaktadır. UNGC üyelerinden temel evrensel ilkelere ilişkin faaliyetlerini raporlamaları ve bu alandaki performanslarını kamuoyu ile paylaşmaları beklenmektedir (Aksoy 2013, 45).

Tablo 2. Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşmesi İlkeleri

Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşmesi'nin On İlkesi	
İnsan Hakları	
İlke 1:	İşletmeler uluslararası ilan edilmiş olan insan haklarının korunmasına saygı duymalı ve desteklemeliler.
İlke 2:	İşletmeler insan hakları ihlallerinin suç ortağı olmamalıdır.

Çalışan	
İlke 3:	İş dünyası, çalışanların sendikalaşma özgürlüğünü desteklemeli ve toplu pazarlık hakkını etkin biçimde tanımalı,
İlke 4:	Zorla ve zorunlu işçi çalıştırmanın engellenmesini sağlamalı,
İlke 5:	Çocuk iş gücü çalıştırmanın etkin bir şekilde kaldırılmasına katkı sağlamalı,
İlke 6:	İşe alım ve çalıştırma aşamalarında her türlü ayrımcılığın önüne geçilmeli.
Çevre	
İlke 7:	İş dünyası çevre sorunlarına yönelik önleyici yaklaşımları desteklemeli,
İlke 8:	Çevresel sorumluluğu arttıracak her türlü faaliyet ve oluşumu desteklemeli,
İlke 9:	Çevre dostu teknolojilerin gelişmesi ve yaygınlaşmasını desteklemeli.
Yolsuzlukla Mücadele	
İlke 10:	İş dünyası, haraç da dahil her türlü yolsuzlukla mücadele etmelidir.

Kaynak: www.unglobalcompact.org.

5. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI

Türkiye'deki işletmeler hem kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunma hem de bu faaliyetleri raporlama açısından iki binli yıllardan sonra gelişim göstermeye başlamışlardır. Türkiye ekonomisinin genel durumu, atlatılan krizler sonrasında işletmelerin öncelikli olarak ekonomik iyileşme ve kara yönelmesi bu gecikmenin başlıca nedenleri olarak gösterilebilir. Ekonomik istikrarın sağlanmaya başlaması ve küreselleşmenin etkilerinin iyice hissedilmesi ile birlikte müşteri beklentileri ve sosyal sorumluluk faaliyetleri ön plana çıkmaya başlamıştır. Küreselleşme ile birlikte ürün tercihi konusunda daha bilinçli hale gelen müşteriler ve yatırım kararlarında daha güvenilir veriler isteyen paydaş profili oluşmaya başlamıştır. Bu da işletmeleri sosyal sorumluluk faaliyetleri gerçekleştirmeye ve gerçekleştirdikleri faaliyetleri güvenilir bir şekilde standartlar çerçevesinde raporlara dökmeye yöneltmiştir.

Türkiye'de kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini birçok işletmenin gerçekleştirdiği ve bunu raporlamaya başladıkları görülmektedir. Ancak çoğunlukla küreselleşmenin etkilerini daha yoğun yaşayan bankacılık sektöründe gerçekçi ve güvenilir raporlara yer verildiği göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların küresel standartlara uyumlu kurumsal sosyal sorumluluk raporu yayınlama oranları incelenmiş, bu inceleme sonucu ortaya çıkan rakamsal veriler değerlendirilmiştir.

Çalışmanın analiz kısmında Türkiye'deki bankaların kurumsal sosyal sorumluluk raporlarını değerlendirebilmek ve kıyaslama yapabilmek için Global Reporting Initiative'nin (GRI) raporlama şablonu temel alınmıştır. Bunun nedeni ise Global Reporting Initiative'nin küresel anlamda kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasını standartlar çerçevesinde şablona döken, bu şablona ilaveten uygulama seviyelerini harflendirerek raporların eksiklerini ve kapsam derecelerini belirleyen, denetlemeler ile bu şablona uygunluğu ve raporların doğruluğunu güvence altına alan en yetkili kuruluş olmasıdır. Ayrıca Global Reporting Initiative, ihtiyaçlar doğrultusunda bu raporlama şablonunu sektörel ayrıma tabi tutmuştur ve bu doğrultuda finans sektörü için de bir şablon oluşturmuştur.

Türkiye'de 2015 Ocak ayı itibariyle 51 bankanın faaliyet göstermektedir. Bu bankaların raporları incelendiğinde yalnızca 12 bankanın kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini finansal raporlarının dışında ayrı bir şekilde raporladığı görülmektedir. Bu bankalar şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 3. Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Yapan Bankalar

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Yapan Bankalar	
<ul style="list-style-type: none">• Türkiye İş Bankası• Garanti Bankası• Akbank• Türkiye Sınai Kalkınma Bankası• Yapı ve Kredi Bankası• Deutsche Bank	<ul style="list-style-type: none">• Citibank• Standard Chartered Yatırım Bankası• Türkiye Halk Bankası• Türkiye Finans Katılım Bankası• Şekerbank• Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası

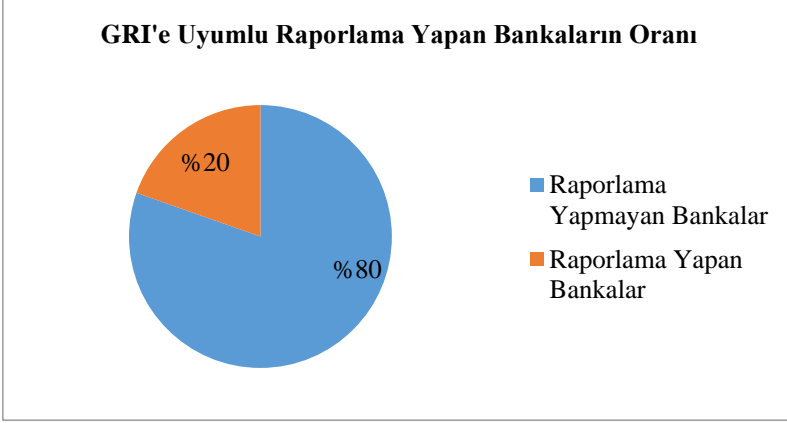
Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması yapan bu 12 bankanın raporları incelendiğinde 10 bankanın GRI standartlarına uyumlu bir rapor hazırlayarak GRI belgesi aldığı görülmüştür. Bu 10 banka ise şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 4. GRI Standartlarına Uyumlu Raporlama Yapan Bankalar

GRI Standartlarına Uyumlu Raporlama Yapan Bankalar	
<ul style="list-style-type: none">• Türkiye İş Bankası• Garanti Bankası• Akbank• Türkiye Sınai Kalkınma Bankası• Deutsche Bank	<ul style="list-style-type: none">• Citibank• Türkiye Finans Katılım Bankası• Şekerbank• Yapı ve Kredi Bankası• Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası

GRI standartlarına uyumlu raporlama yapan bankalardan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve Deutsche Bank GRI A+ uygulama seviyesinde raporlama yapmıştır. A+ uygulama seviyesi, GRI raporlama şablonunun tüm gereklerinin yerine getirilmiş olduğunu ve bağımsız dış denetimden geçerek GRI belgesi alındığını ifade etmektedir. Garanti Bankası ve Şekerbank GRI A uygulama seviyesinin gerekliliklerini yerine getirerek hazırladığı raporu yayınlamıştır. A uygulama seviyesi, GRI raporlama şablonunun tüm gereklerinin yerine getirildiğini ancak bağımsız dış denetime tabi tutulmayarak GRI belgesi alındığını ifade etmektedir. Akbank, Citibank, Türkiye İş Bankası ve Yapı ve Kredi Bankası ise GRI B uygulama seviyesinde hazırladıkları raporları yayınlamışlardır. B uygulama seviyesi, GRI rapor şablonundaki bazı kriterlerin henüz yerine getirilmediğini ancak yine de şablonun temel alınarak asgari gerekliliklerin daha üzerinde bir raporlama yapıldığını, GRI'den de bu şekilde belge alındığını ifade etmektedir. Bunların dışında B+, C ve C+ uygulama seviyeleri bulunmaktadır. C uygulama seviyesi, GRI raporlama şablonundaki asgari şartların sağlandığını gösterirken harflerin yanına gelen "+" ifadesi ise raporların bağımsız denetimden geçerek GRI onayı aldığını belirtmektedir.

Tüm bu veriler doğrultusunda Türkiye'de faaliyet gösteren ve GRI raporlama standartlarına uygun raporlama yaparak GRI belgesine sahip olan bankaların oranları şu şekildedir:

Grafik 1. GRI'e Uyumlu Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Yapan Bankaların Oranı

6. SONUÇ

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ve bunların raporlanması ülkemiz için her ne kadar yeni bir kavram sayılsa da, bu alanda uygulaması bulunan işletmeler günden güne artmaktadır. Çalışmamızda bankacılık sektöründe yapılan kurumsal sosyal sorumluluk raporları gözden geçirilerek küresel standartlara uyumu incelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'de faaliyet gösteren 51 bankadan yalnızca 10 tanesinin bu raporlamayı küresel standartlar çerçevesinde yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu rakam tüm bankacılık sektörü dikkate alındığında yaklaşık olarak %20'lik bir orana karşılık gelmektedir. Bu oran oldukça az gibi görünse de yıllar itibariyle raporlar ve raporlama durumu incelendiğinde günden güne iyileşen bir tablo olduğu görülmektedir. Ancak yine de küresel rekabet koşullarında ayakta kalabilmek ve bilinçli müşteri ve diğer tüm paydaşların beklentilerine cevap verebilmek için işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin küresel standartlar çerçevesinde raporlanmasına önem vermeleri gerekmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasına yönelik atılan adımlar ile hem işletmelerin hem ülkenin sürdürülebilirliği sağlanacak ve refah düzeyi artacaktır. Bu alanda eğitimler verilerek bilgili personelin işletmelerce istihdam edilmesi, bu konuda departmanlar oluşturularak sağlıklı raporlama süreçleri yürütülmesi, raporlama alanında ilerlemenin sağlanmasını ve raporlama yapan işletmelerin sayısının gün geçtikçe artmasını sağlayacaktır. Bankalar da bu konuda eğitilmiş kişilere bünyelerinde yer vererek raporlama oranlarını arttırmalı, bu şekilde küresel düzen içinde varlıklarının devamlılığını sağlamalı ve mevcut pozisyonlarını sağlamlaştırmalıdır. Küresel standartlarda hazırlanan raporları ifade eden %20'lik oranın artması, paydaşlar üzerinde olumlu izlenimler ortaya çıkararak Türk bankacılık sistemini ve ülkenin temelini oluşturan sektörlerden biri olan finans sektörünü bir bütün olarak güçlendirecektir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ç. 2013. Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiye'deki İşletmelerde Uygulaması, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Başar, A. B., ve M. Başar. 2006. Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiye'deki Durumu, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi: 213-230.
- Bausch, L. 2012. Hotel Management Beyond Economic Responsibilities: an Exploratory Research into CSR Views and Practices Among the Hotel Sector in Malta, Yüksek Lisans Tezi, Wageningen University Department of Environmental Science, Wageningen.
- Boran, Tuğçe. Academia.edu, www.academia.edu (Erişim Tarihi: 12.05.2013).
- CTR Uluslararası Belgelendirme ve Denetim Ltd. Şti, www.belgelendirme.ctr.com.tr (Erişim Tarihi: 12.08.2013).
- Koyuncu, N. 2010. Tüketicilerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kampanyalarına İlişkin Algı ve Katılımında Kampanya Türlerinin Etkisinin İncelenmesine Yönelik Yapılan Pilot Araştırma, Yüksek

Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, M.C. 2013. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Gelişimi. Kurumsal Sosyal Sorumluluk içinde, yazar Mesude Canan Öztürk, Torlak Ömer, Mine Ayman, Nuray Tokgöz ve Ebru Özgen, 2-20, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Tıngır, E. 2006. İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Marka Sadakatine Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Trang, T.T. 2011. Corporate Social Responsibility Reporting in Large Listed Vietnamese Companies. Doktora Tezi, Lahti University of Applied Science, Helsinki.

Türkiye'de Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, www.unglobalcompact.org (Erişim Tarihi: 08.05.2015).

Tütüncü, Ö. 2008. SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ile İş Yaşamı Kalitesi Arasındaki İlişki, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: 169-199.

Yıldız, Y. 2012. Küresel İlkeler Sözleşmesi Işığında Türkiye' de Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yüksel, M. 2009. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kapsamında Derecelendirilmeye Tabi Tutulan İşletmelerin Finansal Göstergeleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.